

RAVNANJE OB ZNAKU ZA NEVARNOST ZRAČNEGA NAPADA

Ob znaku z alarmnimi sredstvi za nevarnost napada iz zraka ali če smo tako obvestilo sprejeli po radijskem sprejemniku, moramo kar najhitreje storiti vse potrebno, nato pa pohiteti v zaklonišče.

Če smo v stanovanju moramo brž zapreti vodovod in plin, izključiti električni tok v grelnih napravah, štedilniku in pralnem stroju, ugasniti vse luči in odpreti okna. Nato moramo vzeti opremo, ki jo imamo pripravljeno, in čim hitreje oditi v zaklonišče.

V delovni organizaciji morajo delavci, preden odidejo v zaklonišča, ustaviti vse stroje, če delovni proces to dovoljuje, izključiti vse naprave in dovode, pogasiti luči, odpreti okna ter opraviti še druge naloge, ki jih predvidevajo navodila pristojnih organov v podjetju. Vse to morajo opraviti hitro in usklajeno. V delovnih organizacijah, v katerih proizvodni proces ne dovoljuje premora, nadaljuje utrezno število delavcev delo tudi po alarmu. Take delovne organizacije morajo vnaprej določiti vsako delovno mesto, na katerem delo ne sme zastati, in poskrbeti za zaščito delavcev.

Prosvetni delavci imajo tedaj, če jih alarm zateče v šoli, še posebne dolžnosti in odgovornosti do učencev. Učitelji, ki so tedaj v razredih, v odmorih pa razredniki, morajo odpeljati učence v zaklonišče in po-

skrbeti za red v njih. Pomožno in ostalo osebje pa mora zapreti dovodne napeljave v zgradbi, pogasiti luči in odpreti okna.

Če ste ob alarmu v hotelu, kavarni, restavraciji, kinu, gledališču, trgovini ali drugem podobnem lokalu, vzemite osebno opremo, ki jo imate s seboj in pojdite v najbližje javno zaklonišče ali v zaklonišče pod zgradbo, v kateri je lokal. Da bi ljudje vedeli, kam naj gredo, morajo biti v lokalih dobro vidni napisi in kazala k zakloniščem. Enako ravnamo, če smo ob alarmu na železniški ali avtobusni postaji ali v pristanišču.

Če nas alarm najde v vozilu mestnega prometa, moramo takoj, ko se vozilo ustavi, oditi v najbližje javno zaklonišče. Voznik mora ugasniti luči na vozilu in ga parkirati ob pločniku, najmanj 10 metrov proč od uličnega hidranta, vhoda v zaklonišče in križišča, nato pa odhiti v zaklonišče. Voznik osebnega avtomobila ali motornega kolesa, ki ga je alarm ujel med vožnjo, mora vozilo ustaviti in parkirati na desni strani ulice ob pločniku, vendar ne manj kot 10 metrov proč od uličnega hidranta, vhoda v zaklonišče in križišče. Nato mora v najbližje javno zaklonišče. Voznik z vprego mora vozilo pravilno parkirati, izpreči živino in jo privezati k najbližjem drevesu ali pri-

mernem predmetu, nato pa oditi v zaklonišče.

Če ste ob alarmu na ulici ali trgu, pa ne morete več do stanovanja, odidite čim hitreje v najbližje javno zaklonišče ali v drugo zavetje (podzemeljski prehod, podvoz in podobno)

POŽARNA VARNOST

Panika je nevarna

V vojni moramo računati še s pogostejšimi in obsežnejšimi požari kot v miru. Povzročal jih bo sovražnik z zračnimi in drugimi napadi z zažigalnimi, rušilnimi ali celo jedrskimi orožjem ter z deverzantskimi akcijami. Posledice teh napadov bodo tudi hude zaradi poškodb na plinskih, električnih in drugih napeljavah.

Zaradi vseh navedenih okoliščin bomo morali v vojnih razmerah predvsem:

- skrbeti, da bodo gorljive tekočine, plini in druge požarno nevarne snovi spravljene na varnih mestih, kjer bo možnost za njihov vžig čim manjša in kjer, tudi če bi zagorele, ne bodo mo-

Kako ravnamo ob znaku za RBK nevarnost

Nadeti si moramo zaščitno masko in ravnamo enako kot ob nevarnosti zračnega napada. V zakloniščih, ki nimajo fil-

trirnoventilacijskih naprav, moramo zaščitno masko uporabljati, dokler traja RBK nevarnost. Na znak, da je nevarnost minila, odidemo iz zaklonišča in šele nato snamemo masko. Zaklonišče oziroma zaklonilnik je treba nato temeljito prezračiti.

Ob znaku za RK nevarnost moramo živino in perutnino čimprej zapreti v hleve in kokošnjake, ki morajo biti dobro zatesnjeni. Dobro zapremo tudi hladilnike, šrambe in prostore, v katerih so živila. Ko nevarnost mine, vse te prostore dobro prezračimo.

Kaj ukrenemo ob kemičnem napadu

Kemični napad nas lahko ujame kjerkoli in včasih zanj niti ne vemo, dokler se ne pojavijo zastrupitve. Če smo tedaj v stanovanju, si takoj nadenemo zaščitno masko (ali vsaj kak njen nadomestek) in če plini in hlapi še niso zastrupili zraka v sobi, takoj zapremo okna in vrata.

Pomembno je, da na naše telo ali obleko pade kar najmanj kapljic, zato se zaščitimo tudi z rokavicami in zaščitnim ogrinjalom, dovolj velikim pokrivalom, impregniranim plaščem ali čim podobnim, kar ne prepušča kapljic. Ze pripomočki, ki nas ščitijo pred dežjem, nas začasno zaščitijo pred kapljičnimi bojnimi strupi.

Kemični napad traja praviloma kratek čas. Strup hitro vdira v človekovo telo in ga zastruplja. Zato so odločilni naslednji ukrepi: Pravočasna in zelo hitra zaščita z zaščitno masko in drugimi osebnimi zaščitnimi sredstvi, zaklanjanje v zakloniščih ali dobro zaprtih (hermetiziranih) prostorih ter hitro odstranjevanje in nevtraliziranje strupa, ki je na sluznici, koži in obleki.

- nemudoma odstranimo kapljice strupa z odkritih delov kože in ta del dekontaminiramo. Postopek opravimo s pripomočki za dekontaminacijo, ki v osebnem priboru vsebujejo papirnate robčke, dekontaminacijski prašek, sirete atropina, fiole s sodo bikarbono, fiole z ampulami proti drzavljivcem in tampone vate. Če imamo možnost, dekontaminirane dele dobro umijemo z milom ali detergentom in mlačno vodo. Kožo dekontaminiramo tako, da s papirnatim robčkom, z vato ali mehko krpo pivnomo kapljice strupa, ne da bi drgnili po njej. Na mesto posujemo prašek za dekontaminacijo iz kompleta in ga pustimo učinkovovati 30 sekund. Z vato potem prašek na rahlo odstranimo in postopek še enkrat ponovimo.

ZDRAVA PITNA VODA

Menjamo vsak drugi dan

V vojni, ob naravnih in drugih nesrečah je preskrba z zdravo pitno vodo med najpomembnejšimi in hkrati izredno zapletenimi nalogami. Voda je za človeka življenjsko pomembna, v takih okoliščinah pa je utegne primanjkovati ali pa je zaradi onesnaženosti neuporabna.

Kako bomo potemtakem reševati probleme z vodo v izrednih razmerah? Zavedati se moramo, da ne gre za vprašanja kakršne koli vode, temveč za zdravo pitno vodo; naj jo človek uporablja za karkoli, mora voda tudi v izrednih razmerah imeti lastnosti pitne vode.

Meteorna, površinska, talna voda

V naravi se voda pojavlja v več oblikah. **Meteorna ali padavinska voda** (dež, sneg) je mehka in v njej ni raztopljenih rudnin, vsebuje pa delce prahu, klice in druge trdne, tekoče in plinaste snovi, kar je razumljivo, saj je šla skozi ozračje, ki ni ravno brezhibno čisto. Zaradi tega je v vojnih razmerah taka voda morda še manj čista in uporabna; če je bilo uporabljeno jedrsko orožje, so v meteorni vodi skoraj gotovo radioaktivne snovi, prav tako pa je kontaminirana, če je bilo uporabljeno kemično ali biološko orožje – tedaj so v taki vodi raztopljeni bojni strupi ali pa so v njej klice nalezljivih bolezni. Vse to nam nakazuje, da je meteorna voda praviloma nečista.

Toda najbolj onesnažene vode so vsekakor površinske vode, ker s površine zemljišča poberejo najrazličnejše snovi – organske in anorganske odpadke s cest, naselij, najrazličnejših proizvodnih obratov, poleg tega pa se vanjo brez prečiščevanja zlivajo odpadne vode iz kanalov. Taka voda je večinoma neprimerna celo za rekreacijo, medtem ko je za pitje povsem neuporabna, če je prej ne prečistimo. V vojni so površinske vode še veliko bolj onesnažene, saj se hitro kontaminirajo.

V bistvu je še **najuporabnejša talna voda**. Ko voda prenika s površine zemlje v globino, se ji spreminjajo fizikalne, kemične in higienske lastnosti. Te spremembe pa so seveda odvisne od kakovosti in vrste talnih plasti, skozi katere prenika. Kolikor drobnejše so pore in kolikor globlje prodira, tem bolj se očisti. Če prenika skozi prodnata tla, se dobro očisti že do globine šestih metrov.

Kaj lahko storimo?

Lastniki opuščanih vodnih zajetij, na primer vodnjakov ob hišah, morajo vodo v njih zavarovati pred onesnaževanjem, tako da bo v sili spet možno iz njih zajemati pitno vodo.

Kadar upravičeno sumimo, da je voda onesnažena, moramo takoj obvestiti pristojne organe, v teh kriznih dneh najbolje krajevne štabe CZ ali Komunalno podjetje Grosuplje. Pomembno vprašanje je, kako si lahko kakovost vode popravljamo vsak prebivalec sam. Nekaj ukrepov je povsem preprostih in jih lahko opravimo tudi v najtežjih okoliščinah. Vodo si zbistriamo s preprostimi filtri oziroma cedili, jo prekuhavamo, lahko pa jo tudi kloriramo s klorovimi tabletami in drugimi pripravki, ki jih v ta namen dobimo v lekarni. Obrnemo se lahko tudi na higiensko-epidemiološko službo ali ekipo za dekontaminacijo pri CZ.

Koliko vode v vojnih razmerah?

Za takšne razmere so določeni posebni normativi. Če so razmere takšne, da pomanjkanja vode ni, bi dobili po 250 l vode na osebo vsak dan, v naslednjih brez vodovoda po 60 l, v časovnih bivališčih pa po 30 l na osebo vsak dan.

Ob zmernem pomanjkanju vode bi dobili 15 l na osebo (3,5 l za pitje, 4 l za pripravo hrane, 2 l za pomivanje posode, 5 l za osebno higieno).

Ob hudem pomanjkanju bi dobili 9 l na osebo (3,5 l za pit-

je, 2 l za pripravo hrane, 0,5 l za pomivanje posode in 3 l za osebno higieno). Ob kritičnem pomanjkanju bi dobili 5 l vode na osebo, fiziološki minimum (za pitje) na osebo pa je 3 l na dan.

Kako hranimo rezervno vodo?

V stanovanjih si pripravimo individualne rezerve vode. Vsaka družina je dolžna hraniti rezerve vode v primerni embalaži – po 10 do 15 l vode na člana družine, pravijo predpisi. V zakloniščih pa je treba hraniti po 10 l vode na osebo za vsak dan.

Za hranjenje vode v posodah in rezervoarjih velja vrsta higienskih načel. Rezervoarje, cisterne in vso drugo posodo moramo pred uporabo temeljito očistiti in razkužiti. Tudi kadar vodo zamenjamo s svežo, je treba notranjost rezervoarja ali posode sprati s čisto vodo. Skupne rezerve vode je treba obvezno klorirati. Vodo, ki jo hranimo krajši čas, moramo zračiti, torej omogočiti dostop zraka do nje, vendar tako, da se voda ne onesnaži. Odprtino za zračenje zaščitimo z gosto mrežo ali večjimi plastmi gaze.

V stanovanju nam manjše količine rezervne vode ni treba klorirati, temveč jo le pogosteje menjamo – na primer vsak drugi dan. Dobro pa je tudi, da imamo vodo shranjeno v posodah, ki vzdržijo udarce in so pripravne za prenašanje, če bi morali morda začasno zapustiti stanovanje in bi jih seveda morali vzeti s seboj.

Vsak občan je predvsem sam dolžan skrbeti za rezervo pitne vode v svojem stanovanju ali začasnem ali zasilnem bivališču. Za to moramo imeti pripravljeno primerno embalažo in skrbeti, da je polna vode, ki jo je nato treba redno menjati s svežo. Vsak naj bi imel za svojo uporabo pripravljeno litrsko posodo, npr. čutaro ali termovko, za prvo silo, ko bi moral zapustiti stanovanje in ne bi mogel vzeti s seboj večjih količin pitne vode.

gle povzročiti večjih nevarnosti za okolico!

248 skrbeti, da bodo poti in dostopi k stavbam vedno prevozniki, tako da se bodo gasilska vozila lahko kadarkoli približala gorečim stavbam in gasila požare na njih;

- skrbeti, da na stopniščih in hodnikih v zgradbah, v katerih živi ali dela večje število ljudi, ne bo gorljivih snovi;

- odstraniti drva in druge gorljive snovi iz bližine stavb, ker bi lahko omogočile razširitev požara z ene stavbe na okolico;

- v času nevarnosti za zračne in druge napade in drugih požarnih nevarnosti zapirati plinske napeljave, in sicer z glavnim zapornim ventilom;

- skrbeti, da bo vedno dovolj uporabnih gasilnih sredstev.

- Dnevno bomo morali preizkušati uporabnost hidrantskega omrežja in še dodatno poskrbeti za rezervne količine gasilne vode v sodih ter peska za gašenje. Posode z gasilno vodo in peskom bomo morali postaviti tudi, kjer je nevarnost za nastanek požara (kleti, podstrešja).

Analize požarnih dogodkov in izkušnje kažejo, da je pri požaru najprimernejši naslednji vrstni red opravil:

- Preprečimo paniko!
- Obvestimo gasilce in CZ v KS o požaru!
- Poskrbimo za opozorilo in reševanje ogroženih!
- Poskušajte pogasiti ali omejiti požar!

D. Nudimo prvo pomoč poškodovanim osebam!

Važno je tudi, da vemo, da pri požarih ne smemo uporabljati dvigal, ker se ta lahko zaradi okvare na napeljavi ali izključitve električnega toka ustavijo med nadstropji ter nam onemogočijo umik iz stavbe.

Pri umiku iz prostorov, ki jih je zajel požar, moramo za sabo obvezno zapirati vsa vrata (tudi če niso označena kot požarna vrata). Odprta vrata omogočajo hitro razširitev požara in dima ter so po izkušnjah pogosto usodni vzrok za požarne žrtve, večjo požarno škodo in oteženo intervencijo gasilcev.

Pri obveščanju o požaru po telefonu (v Sloveniji 93) moramo govoriti mirno in razločno. To je posebno pomembno, če navajamo imena ulic, ki zvenijo podobno. Sporociti moramo predvsem naslednje podatke: kje gori (ulica in hišna številka), ali so ogroženi ljudje ali živali, kaj gori (npr. kuhinja, klet) in kdo sporoča te podatke (ime in priimek).

S hitrim in odločnim gašenjem lahko pogasimo vsak začetni požar. Pri tem je odločilno, da ohranimo mirno kri in razsodnost. Ko zapuščamo požarni prostor, da bi poiščali ročni gasilni aparat, moramo za seboj obvezno zapreti vsa vrata. Tako zadržimo požar in dim v prostoru, kjer je požar nastal. Če je le mogoče, poskušajmo gasiti v dvoje, vendar preden se lotimo gašenja, ne smemo pozabiti obvestiti gasilce o požaru. Če gasimo na prostem, potem se požaru, če je le mogoče, približamo iz tiste smeri, od koder piha veter. Ročni gasilni aparat sprožimo šele v neposredni bližini požara in ga pri tem držimo v pokončnem položaju. Ker se dim in toplota širita navzgor, se po potrebi požaru približamo pripognjeni ali kleče, gasimo pa od najbližjega k oddaljenemu koncu požara ter od spodaj navzgor. Nikoli ne gasimo, če je nevarnost da bi nam ogenj preprečil umik.

Hrano zaščitimo tako, da jo zavijemo v folije in shranimo v hladilnik ali zamrzovalnik. Večje količine hrane spravimo v primerno embalažo in zaprte omare ali v kletne prostore. Neposredno pred napadom pa lahko vse to pokrijemo še s PVC folijo.

Pomoč pri opeklinah

Osebe, ki jih zajamejo plameni, imajo možnost, da preživijo, če jim nemudoma priskočimo na pomoč. V takih primerih bi bilo čakanje na gasilce gotovo usodno. Zato jim pomagamo takoj, ostale prisotne pa opozorimo, naj o požaru obvestijo gasilce.

Osebe, ki jih je zajel plamen, lahko gasimo z vodo, ročnimi gasilnimi aparati, z odevjami (ki pa ne smejo biti iz plastike), s kosi težko vnetljivih oblačil, pa tudi tako, da jim goreča oblačila strgamo s telesa ali da jih povajamo po tleh.

Pri reševanju gorečih oseb z odevjami ali kosi oblačil moramo paziti na naslednje:

- odejo primemo tako, da si zavarujemo roke pred plameni (spodvihanimo vogale)

- odeje, ki so posebej namenjene za gašenje gorečih oseb, naj ne bodo daljše od približno 1,5 metra, da nas ne ovirajo pri gašenju

- pri gašenju pristopimo h goreči osebi s podvihanima vogaloma, ki nam ščitita roke, ji ovijemo odejo okoli vratu, nakar jo podremo na tla in skrbno potlačimo plamene in tleče dele obleke.

Prva pomoč

Opekline so posledica vpliva prehude vročine in jih delimo v tri skupine: pordečitev kože;

pordečitev kože s tvorbo mehurjev; razpad tkiva.

Če ima človek opečene več kot 15 odstotkov površine kože (ne glede na stopnjo opeklin), je v življenjski nevarnosti. To ni veliko, saj površina kože na obeh rokah ali na eni nogi obsega približno 18 odstotkov celotne človekove kožne površine.

Hude bolečine in povzročene spremembe v presnovi povzročijo pri opečeni osebi šok, ki zahteva ustrezno ravnanje: osebo položimo z nogami navzgor, pokrijemo in pomirimo.

Opekline so zelo občutljive za okužbo. V nobenem primeru jih zato ne smemo mazati z mastjo, oljem, moko, pudri, mazili ipd., temveč jih enostavno poddržimo pod tekočo vodo ali potopimo v posodo s hladno vodo. Ko bolečine popustijo, rane pokrijemo.

Pri zelo velikih ranah lahko povijemo poškodovanega v čisto posteljno rjuho.

Pri povijanju pazimo, da povojev ali rjuhe ne zategnemo preveč. Dele obleke, ki so prilepljeni na rano, pustimo in jih povijemo skupaj z rano. Mehurjev ne smemo prebadati!